

ПРОБЛЕМИ СУДОЧИНСТВА

DOI 10.18524/2304-1587.2019.1(34).166125
УДК 342.95

О. В. Гаран

доктор юридичних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра адміністративного та господарського права
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

СПЕЦІАЛЬНІ ОЗНАКИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ПЛОЩИНІ КОГНІТИВНОГО КОНСОНАНСУ

Висвітлено проблеми формування теорії ознак електронних доказів та їх правова оцінка у площині інформатизації судочинства, судової реформи та запровадження електронних засобів доказування. Представлено та проаналізовано концепції, що відображають різні підходи до розуміння сутності ознак електронних доказів у адміністративному судовому процесі. Запропонована авторська класифікація ознак електронних доказів. Зроблено висновок, що сучасна теорія доказів знаходиться у стані трансформації під впливом інформатизації суспільства, проте на цьому етапі розвитку суспільства – це лише перші кроки істотних перетворень. Належне наукове осмислення ознак електронних доказів дозволить повною мірою використати правову природу електронних доказів під час розгляду та вирішення адміністративних спорів, сприятиме підвищенню рівня захисту прав та інтересів учасників адміністративного процесу.

Ключові слова: електронні докази, докази, ознаки, адміністративний судовий процес.

Постановка проблеми. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні від 15 травня 2013 № 386-р. (далі – Стратегія) визначає, що загальносвітовою тенденцією є трансформація індустріального суспільства у постіндустріальне, що відбувається в умовах посилення глобалізаційних процесів, розширення сфери послуг і нематеріального виробництва у результаті науково-технічного прогресу, в тому числі масштабного, глибокого та динамічного проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності особи, суспільства, суб'єктів господарювання та держави [1].

Під впливом зазначеної Стратегії процес інформатизації українського суспільства знаходиться у стані активного становлення та гармонійного приєднання до глобального світового інформаційного простору. Тому зрозуміло, що викликом сьогодення є застосування різноманітних інфор-

маційних технологій. І як наслідок, створення нового формату існування суспільних відносин. Новий формат передбачає новий концептуальний підхід до регулювання цих відносин із врахуванням розвитку науково-технічного прогресу, удосконалення засобів зв'язку та зберігання інформації, використання комп'ютерної техніки та інформації.

Важливо визнати, що технічний прогрес впливає на усі сфери суспільного життя. Не обходить це і сферу адміністративного судочинства. Особливе місце в адміністративному судовому процесі відведено інституту доказів. Зазначений інститут зазнає суттєвих трансформацій за рахунок впливу інформаційного простору. А це сприяє появі таких засобів доказування, які враховують реалії сьогодення, тому закріплення на законодавчому рівні можливості використовувати нові види доказів свідчить про якісно новий рівень здійснення національного судочинства.

Водночас, незважаючи на тотальне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільних відносин, реаліями адміністративного процесуального законодавства є складність збирання, використання, оцінки та процесуального закріплення електронних доказів як рівноцінного засобу доказування в адміністративному судочинстві. Неналежне нормативне регулювання електронних доказів, наявність суперечливої судової практики щодо застосування електронних доказів під час розгляду та вирішення адміністративних справ перешкоджає ефективному використанню сучасних об'єктивних джерел інформації та стримує впровадження й розвиток сучасних інформаційно-комунікативних технологій в адміністративному судовому процесі.

Необхідність розгляду питання щодо ознак електронних доказів підсилюється і тим, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вніс у процесуальну теорію доказів нові питання, на які необхідно дати відповіді. Очевидно, для вирішення даної проблеми необхідним є дослідження питання щодо ознак електронних доказів в сучасних умовах як самостійного джерела доказів у адміністративному судочинстві України, зі врахуванням основних принципів, завдань та напрямів інформатизації судочинства у площині положень Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні [1] та Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що запропонована тема є недостатньо розробленою, хоча полеміка щодо ознак електронних доказів не є новою для науки. Проблематику, що досліджується у цій статті, розглядали О. Боннер, К. Брановицький, А. Вершиніна, С. Ворожбіт, М. Горелов, К. Драголюк [3], Г. Мойсеєнко, А. Каламайко, О. Лазько [5], Ю. Павлова [4], О. Умнова та інші.

У наукових працях В. В. Колпакова та В. В. Гордєєва закладено теоретичні основи щодо розуміння понять «докази», «доказування» [6].

Однак, комплексне дослідження питання щодо визначення правової природи та ознак електронних доказів із врахуванням реалій сьогодення відсутнє [7]. Незважаючи на визначення на законодавчому рівні поняття «електронний доказ», в учасників адміністративної справи виникають труднощі із їх поданням до суду, і тому гостро назріла потреба у додаткових наукових дослідженнях.

Актуальність наукового осмислення категорії «електронні докази» підсилюється тим фактом, що в Україні закріплена уніфікація цивільного,

адміністративного, кримінального та господарських процесів. Тому напрацювання науковців у окреслених галузях процесуального права буде дуже доречним при здійсненні досліджень у межах адміністративного судового процесу. Варто відзначити, що дослідження ознак електронних доказів у наукових працях здійснювалося фрагментарно або дуже широко, в межах загальної адміністративно-процесуальної проблематики, без урахування особливостей адміністративного судового процесу, що своєю чергою обумовлює необхідність наукового аналізу та наукового переосмислення цього питання під впливом завдань судової реформи. Наукове дослідження ознак електронних доказів є надзвичайно важливим, оскільки саме його результатом може стати створення цілісної та логічної теорії доказів, яка відіграє вирішальну роль у судовому процесі. Наявність зазначених проблем у застосуванні електронних доказів додатково привертає увагу науковців та практиків, сприяє удосконаленню інституту доказів із урахуванням викликів сьогодення.

Метою статті є систематизація теоретичних засад щодо розуміння ознак електронних доказів у площині когнітивного консонансу в Україні, а також визначення пріоритетних векторів реалізації інституту доказів взагалі та електронних доказів зокрема, враховуючи існуючі доктринальні положення й норми діючого законодавства.

Виклад основного матеріалу. Для висвітлення питання, пов'язаного із визначенням ознак електронних доказів у площині когнітивного консонансу, по-перше – необхідно розкрити зміст терміну «когнітивний консонанс», по-друге – терміну «електронні докази», по-третє – висвітлення ознак електронних доказів.

Отже, термін «когнітивний консонанс» передбачає погодженість у свідомості людини різної інформації про один і той самий об'єкт, явище, процес або подію.

Термін «електронні докази» є новим для національного законодавства, але у світовій практиці вживається вже давно у вигляді терміну «повідомлення даних» (англ. *data message*). Так, стаття 2 Типового закону про електронну торгівлю трактує «повідомлення даних» як інформацію, підготовлену, відправлену, отриману або збережену за допомогою електронних, оптичних або аналогічних засобів, включаючи електронний обмін даними, електронну пошту, телеграму, телекс або телефакс, але не обмежуючись ними [8]. Важливо зазначити, що використання електронних доказів у формі електронного документу широко застосовується у практиці Європейського суду з прав людини. Наприклад, у справах «P. and S. v. Poland» (від 30.10.2012), «Eon v. France» (від 14.03.2013), «Shuman v. Poland» (від 03.06.2014).

Водночас українське законодавство трактує електронні докази як інформацію в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, які мають значення для справи (ч. 1 ст. 99 КАСУ) [9].

До електронних доказів належать:

- електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо);
- веб-сайти (сторінки). Наприклад, згідно пункту 3 статті 1 Закону України «Про електронні довірчі послуги», веб-сайт – сукупність програмних засобів, розміщених за унікальною адресою в обчислювальній мережі, у тому числі в мережі Інтернет, разом з інформаційними ресурсами, що

перебувають у розпорядженні певних суб'єктів і забезпечують доступ юридичних і фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інших інформаційних послуг через обчислювальну мережу;

- повідомлення (текстові, мультимедійні та голосові);
- метадані (вони характеризують або пояснюють інші дані, наприклад, заголовок, дата, індекс, предмет і ключові слова, формат, джерело, мова, сфера користування, структура таблиць або зведених даних, штрих-код тощо);

- бази даних та інші дані в електронній формі.

Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII [10] уніс революційні новації до всіх процесуальних кодексів, зокрема до Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ).

До революційних новацій КАСУ можна віднести розширення засобів доказування шляхом включення до переліку доказів електронних доказів.

Відповідно до Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII та КАСУ, електронні докази – це один із засобів доказування, а доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [9].

Частина 2 статті 72 КАСУ закріплює правовий статус електронних доказів: вони мають таку саму юридичну силу, що і письмові та речові докази, висновки експертів, показання свідків.

Хоча даний вид доказів було закріплено лише у кінці 2017 року, він має дуже великий потенціал, враховуючи інформатизацію суспільства та усіх публічних процесів. Дослідження ознак електронних доказів дозволяє зробити висновок про тенденцію збільшення частки використання електронних доказів у адміністративному процесі останнім часом та про подальше посилення цієї тенденції.

На практиці такий вид доказів може використовуватись у формі аудіо-, відеозаписів, документів бухгалтерської та податкової звітності, що створені, передані, отримані в електронній формі, роздруківок інтернет-сторінок, СМС-листування, листування електронною поштою, публікації в соціальних мережах і т. п.

Аналізуючи наукову літературу та законодавство, можна визначити основні ознаки електронних доказів як окремого засобу доказування. Перш за все слід відзначити, що ці ознаки можна умовно поділити на дві групи:

- а) загальні ознаки доказів, притаманні усім засобам доказування;
- б) спеціальні ознаки електронних доказів, притаманні лише цьому виду доказів.

Поділ ознак електронних доказів на загальні та спеціальні має як теоретичне, так і практичне значення.

До загальних ознак, наприклад, можна віднести те, що для застосування в доказовому процесі електронні докази повинні бути належними (докази, які містять інформацію щодо предмета доказування), допустимими (докази, які отримані без порушення встановленого законом порядку), достовірними (докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи) та достатніми (докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти

висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмету доказування) та ін.

Багато дослідників вважають, що до спеціальних ознак електронних доказів належать чотири основних, але полеміка ведеться щодо визначення сутності цих ознак. До них можна віднести:

- 1) відсутність матеріальної форми;
- 2) необхідність використання програмних та технічних засобів для дослідження електронного доказу;
- 3) наявність технічного носія інформації;
- 4) специфічний процес створення та зберігання інформації, який надає можливість легко змінювати носія без втрати змісту, і навпаки, надає можливість внесення змін до змісту без залишення слідів на носієві.

Дослідник А. Ю. Каламайко виділяє такі ознаки електронних доказів:

- 1) неможливість безпосереднього сприйняття інформації, що обумовлює необхідність використання технічних та програмних засобів для одержання відомостей;
- 2) наявність технічного носія інформації;
- 3) можливість легко змінювати носій без втрати змісту;
- 4) відсутність поняття «оригіналу» електронних засобів доказування в силу повної ідентичності електронних копій;
- 5) наявність специфічних «реквізитів», так званих метаданих – інформації технічного характеру, яка закодована всередині файлів [11].

Варто визнати, що перераховані вище ознаки не дозволяють охопити увесь спектр особливостей прояву електронних доказів та розуміння їх правової сутності, тому доцільно перелік зазначених ознак розширити.

На нашу думку, можна виокремити дев'ять спеціальних ознак електронних доказів:

- 1) при їх створенні та відтворенні обов'язково використовуються спеціальні технічні засоби та системи. Із даною ознакою пов'язано декілька питань, на яке чинне законодавство не дає чітко визначених відповідей: «Як суд досліджуватиме і оцінюватиме електронні докази?» (суд не наділений спеціальними повноваженнями та знаннями); «Яким є порядок залучення спеціаліста для оцінки електронних доказів?»; «Яким є порядок залучення експерта для оцінки електронних доказів?» та інші.

Частково отримати відповіді на поставлені вище питання можна буде після внесення змін до процесуальних кодексів та удосконалення інструкції з діловодства в адміністративних судах. Адже відповідно до цих інструкцій документи, отримані електронною поштою без електронного цифрового підпису або каналами факсимільного зв'язку, не належать до офіційних.

Разом із тим, звернення до матеріалів судової практики свідчить про необхідність уточнення цієї дефініції. Наприклад, враховуючи положення Ухвали Верховного Суду від 12.04.2018 у справі №800/295/17 [12]. Тому використання електронних доказів у судовій практиці уособлює цілий етап втілення судової реформи в державі, хоча і викликало неоднозначну оцінку науковців та практиків.

Одним із засобів використання електронних доказів без підпису є скріншот [3]. Скріншот – це знімок з екрану комп'ютера, телефону або іншого пристрою, який відображає відповідну веб-сторінку в момент фіксації цього зображення. Наприклад, скріншоти веб-сторінок у якості доказу

в суді можуть використовуватися для фіксування: факту розміщення в Інтернеті інформації, яка не відповідає дійсності й порушує виключні права; підтвердження факту розміщеної в Інтернеті інформації, яка порушує авторські права; підтвердження факту неналежного виконання або невиконання договірних зобов'язань другою стороною у справі; іншої юридично значимої інформації, розміщеної в мережі.

Хоча категорія «електронний доказ» офіційно закріплена на законодавчому рівні, але під час її дослідження та оцінки виникає багато питань. До основних проблем, які виникають в судовій практиці, можна віднести:

а) фіксацію конкретної «редакції» інформації, що міститься в певних видах доказів (наприклад, інформація з веб-сайта), оскільки вона може бути видалена, змінена автором, зберігачем чи користувачем. Сьогодні це питання вирішується за допомогою судової експертизи Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності при Міністерстві юстиції України. Проте «експертна фіксація», як це наразі вирішується на практиці, не гарантує виключення чи усунення будь-яких сумнівів із приводу того, що конкретний «експерт» її зафіксував правильно без зловживань і будь-яких змін. У звичайному режимі доказового процесу перевірити це практично неможливо;

б) точну ідентифікацію особи, яка створила певний електронний доказ. Досить складно ідентифікувати особу, яка створила та/або поширила негативну інформацію в мережі Інтернет. Наприклад, в адміністративній справі №826/19865/13-а, яку розглядав Окружний адміністративний суд міста Києва, одним з основних доказів, на яких базувалася позиція позивача, була роздруківка зображення та фотознімків зі сторінки у Фейсбуці. Суд став на бік відповідача й залишив позов без задоволення. У рішенні від 14.12.2013 сказано: позивач не надав доказів, які підтверджували б, що сторінка у Фейсбуці створена та підтримується саме відповідачем або його довіреними особами [12].

Суд також зазначив, що у Фейсбуці може зареєструватися будь-яка особа та під будь-яким ім'ям. Отже, може створити та підтримувати сторінку від імені відповідача, зокрема шляхом розміщення інформації та фотознімків. Встановлення ж такої особи під час розгляду справи є неможливим.

Поступово електронні ресурси стають основним джерелом інформації, підтвердженням чому є досвід технологічно розвинутих країн. Так, однією з найвідоміших судових справ, де саме інформація в електронній формі відіграла вирішальну роль, стала справа за антимонопольним позовом уряду США проти компанії «Майкрософт». Під час її розгляду електронні поштові повідомлення були ефективно використані для того, щоб зменшити довіру суду до показань свідків [11].

2) При перенесенні з одного пристрою на інший електронні докази не втрачають свої характеристики, тобто їм притаманна ознака багаторазового відтворення певної інформації. Наприклад, при відтворенні інформації різними способами (копіювання, передачі через Інтернет та тому подібних), вона тотожна оригіналу. Відповідно до частини 5 статті 99 КАСУ, якщо подано копію (паперову копію) електронного доказу, суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи може витребувати у відповідної особи оригінал електронного доказу. Якщо оригінал електронного доказу не подано, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність копії (паперової копії) оригіналу, такий доказ не береться судом до уваги

(Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 18.04.2018 р. № 826/97/18) [14].

Але дана позиція національного законодавства не узгоджується із європейським законодавством. Так, стаття 46 Регламенту (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 року «Про електронні ідентифікаційні та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та скасування Директиви 1999/93/ЄС» [15] зазначає, що електронному документу не може бути відмовлено в юридичній дії та прийнятності як доказу у судових процесах виключно на тій підставі, що він є в електронному вигляді.

3) Одночасне існування оригіналу в багатьох місцях – зазначена ознака обумовлена існуванням єдиного інформаційного простору з великою об'єднаною базою даних і розвинутою системою комунікацій.

4) Електронні докази спочатку існують у нематеріальному вигляді, і лише при необхідності можуть бути переведені в інші засоби доказування (наприклад, показання свідків та інші).

Петренко В. С. зазначає, що до основних ознак електронного документу як засобу доказування можна віднести відсутність зв'язку з конкретно визначеним матеріальним носієм, оскільки технічні засоби дозволяють копіювати такий документ необмежену кількість разів, користуватися ним у будь-який час, що не притаманно іншим засобам доказування [16].

Відповідно до частини 3 статті 99 КАСУ, учасники справи мають право подавати електронні докази в паперових копіях, посвідчених у порядку, визначеному законом. Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом. Не чітке розуміння сутності цієї ознаки породжує питання: «Як надійно та правильно зберегти й надати суду електронний доказ?».

5) Можливість впливу на інформацію на відстані. Так, із стрімким розвитком інформаційних технологій ризик впливу збільшується, а в деяких випадках і виникає можливість знищення інформації. Тобто, із сучасним рівнем розвитку інформаційних технологій нескладно «створити» потрібний електронний доказ за допомогою спеціальних програм, з одного боку. З другого, виникає проблема ідентифікації особи, яка є автором і поширювачем того чи іншого електронного документу, що може бути визнаний електронним доказом. Ці питання у галузі використання електронних даних у адміністративному процесі є невирішеними. Особливо в контексті публікацій у соціальних мережах.

6) Правове регулювання окремих сторін категорії «електронний доказ» здійснюється великою кількістю спеціальних нормативних актів – це шоста ознака електронних доказів. До основних нормативних актів, що впливають на правову природу електронних доказів в Україні, можна віднести: Цивільний кодекс України [17]; Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг» [18]; «Про захист інформації в автоматизованих системах» [19]; «Про стандартизацію» [20]; «Про науково-технічну експертизу» [21]; «Про Національний банк України» [22] та інші.

7) Електронні докази можуть містити найрізноманітнішу інформацію – звукову, аудіо-візуальну, текстову, графічну та будь-яке їх поєднання.

Наприклад, можливості письмових доказів є значно меншими, так як вони можуть містити лише текстову і графічну інформацію та будь-яке їх поєднання.

8) Правова природа електронних доказів знаходиться у постійній трансформації. Дана ознака обумовлена факторами технічного та наукового прогресу.

9) Можливість збереження електронних доказів безстроково. Дана ознака є характерною для електронних доказів та обумовлена нематеріальною природою електронних доказів. Наприклад, строк збереження письмових доказів обмежений та обумовлений їх фізичними та хімічними властивостями. З часом окремі докази втрачають «свій зовнішній вигляд, якість, а тому й доказову ознаку. На відміну від будь-якого іншого доказу, електронний доказ може зберігатися незмінним стільки, наскільки це може бути потрібним [16].

Зазначений вище перелік спеціальних ознак електронних доказів не є вичерпний. Але може бути у нагоді при визначенні загальної концепції та засад використання електронних доказів в адміністративному судовому процесі, їх видів, визначенні проблем правового регулювання та знаходження шляхів їх вирішення, для аналізу змін та тенденцій сучасної теорії доказування у світлі інформатизації судочинства та запровадження електронних засобів доказування.

Висновки. Підсумовуючи, слід зауважити, що інформаційні відносини розвиваються надзвичайно динамічно майже у всіх сферах суспільного життя, а тому система судочинства має відповідати вимогам часу. Основними тенденціями сучасності є великий вплив на усі суспільні відносини електронних джерел інформації. Тому законодавче закріплення електронних доказів на національному рівні, безумовно, є позитивним кроком, який визначає новий етап у доказовому процесі та надає додаткові можливості учасникам судового процесу захищати свої права в суді.

Електронні докази – самостійна категорія доказів, які почали застосовуватися в українському законодавстві з кінця 2017 року. Їм притаманні ознаки двох видів, зокрема: а) ознаки, які притаманні усім доказам, та б) специфічні ознаки, які притаманні електронним доказам.

Виділення двох груп ознак електронних доказів розширює процесуальні можливості учасників адміністративного судового процесу та переводить доказовий процес на сучасний рівень.

До спеціальних ознак електронних доказів можливо віднести такі ознаки: 1) при їх створенні та відтворенні обов'язково використовуються спеціальні технічні засоби та системи; 2) при перенесенні з одного пристрою на інший електронні докази залишаються незмінними; 3) одночасне існування оригіналу в багатьох місцях; 4) існування у нематеріальному вигляді; 5) можливість впливу на інформацію на відстані; 6) правове регулювання здійснюється великою кількістю нормативних актів; 7) електронні докази можуть містити найрізноманітнішу інформацію; 8) правова природа електронних доказів знаходиться у постійній трансформації; 9) можливість збереження електронних доказів є безстроковим. Використання електронних доказів у адміністративних судах є не лише кроком вперед, воно свідчить про наближення національного судочинства до сучасних міжнародних стандартів.

Належне наукове осмислення ознак електронних доказів дозволить повною мірою використовувати їх правову природу під час розгляду й вирішення адміністративних спорів і сприятиме підвищенню рівня захисту прав та інтересів учасників адміністративного процесу.

Список літератури:

1. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 25.04.2019).
2. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення: 25.04.2019).
3. Драголюк К. Как использовать скриншоты в качестве доказательств в суде. Я и Закон. 27.12.2018. URL: <https://yaizakon.com.ua/kak-ispolzovat-skrinshot-v-kachestve-dokazatelstva-v-sude/> (дата звернення: 25.04.2019).
4. Павлова Ю. С. Поняття та правова природа електронних доказів у цивільному процесуальному праві. Актуальні проблеми держави і права, 2017, С. 102-109. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9261/Павлова%20Ю.%20С.%20Поняття%20та%20правова%20природа%20електронних%20доказів%20в%20теорії%20цивільного%20процесуального%20права.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 25.04.2019).
5. Lazko O. M. Prospects for the development of electronic (technical) means of proof in the civil process of Ukraine. European perspectives. 2015. № 1. P. 125-129.
6. Колпаков В. К., Гордеев В. В. Докази та доказування в адміністративному судочинстві: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. 128 с.
7. Мойсеєнко Г. В. Опіючі поняття в адміністративному судочинстві України. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/07/Moiseienko_diss.pdf (дата звернення: 25.04.2019).
8. Model Law on Electronic Commerce adopted by the United Nations Commission on International Trade Law (1996, 16 December). URL: <https://www.un.org/documents/ga/res/51/ares51-162.htm> (дата звернення: 25.04.2019).
9. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 26.04.2019).
10. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 48. Ст. 436. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення: 25.04.2019).
11. Каламайко А. Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. Право та інновації. 2015. 2(10). С. 127-132.
12. Ухвала Верховного Суду від 12.04.2018 у справі № 800/295/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1> (дата звернення: 05.04.2019).
13. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 14.12.2013 по адміністративній справі № 826/19865/13-а. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1> (дата звернення: 25.04.2019).
14. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 18.04.2018 р. № 826/97/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Page/1> (дата звернення: 25.04.2019).
15. Про електронні ідентифікаційні та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та скасування Директиви 1999/93 / ЄС: Регламент (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 року. URL: <https://czo.gov.ua/news-details?id=244> (дата звернення: 25.04.2019).
16. Петренко В. С. Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві. Young Scientist. 2018. № 1 (53), January. С. 111-115.
17. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15> (дата звернення: 25.04.2019).
18. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 25.04.2019).

19. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 31. Ст. 286 (дата звернення: 25.04.2019).
20. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 31. Ст. 1058. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 25.04.2019).
21. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 9. Ст. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-вр> (дата звернення: 25.04.2019).
22. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 29. Ст. 238 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 25.04.2019).

Стаття надійшла до редакції: 27.04.2019 р.

О. В. Гаран

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра административного и хозяйственного права
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

СПЕЦИАЛЬНЫЕ ПРИЗНАКИ ЭЛЕКТРОННЫХ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ В ПЛОСКОСТИ КОГНИТИВНОГО КОНСОНАНСА

Резюме

Освещены проблемы формирования теории признаков электронных доказательств и правовая оценка их в плоскости информатизации судопроизводства и судебной реформы, внедрения электронных средств доказывания. Представлены и проанализированы концепции, отражающие различные подходы к пониманию сущности признаков электронных доказательств в административном процессе.

Предложена авторская система классификации признаков электронных доказательств.

Сделан вывод, что современная теория доказательств находится в состоянии трансформации, под влиянием информатизации общества, однако на данном этапе развития общества – это лишь первые шаги существенных преобразований. Но должным образом научное осмысление признаков электронных доказательств позволит в полной мере использовать правовую природу электронных доказательств при рассмотрении и решении административных споров, что будет способствовать повышению уровня защиты прав, интересов участников административного процесса.

Ключевые слова: электронные доказательства, доказательства, признаки, административный судебный процесс.

O. V. Haran

Odesa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Administrative and Commercial Law
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine

SPECIAL CHARACTERISTICS OF ELECTRONIC EVIDENCE IN PLANE OF COGNITIVE CONSONANCE

Summary

The problems of the formation of the theory of signs of electronic evidence and their legal assessment in the plane of informatization of legal proceedings, judicial reform and the introduction of electronic means of proof are covered. Concepts are presented and analyzed, reflecting various approaches to understanding the essence of electronic evidence in the administrative process.

The author proposes a classification system for signs of electronic evidence.

It is concluded that the modern theory of evidence is in a state of transformation under the influence of the informatization of society, but at this stage in the development of society these are only the first steps of significant transformations. But due to a scientific understanding of the signs of electronic evidence, it will allow to fully use the legal nature of electronic evidence when considering and resolving administrative disputes, which will

contribute to improving the level of protection of the rights and interests of participants in the administrative process.

The problems of forming the theory of signs of electronic evidence and their legal estimation in the area of informatization of court proceedings, judicial reform and introduction of electronic evidence means are covered. Concepts representing different approaches to understanding the essence of evidence of electronic evidence in an administrative court process are presented and analyzed.

Proposed author's system of evidence of electronic evidence as a specific means of proof.

It is concluded that the modern theory of evidence is in a state of transformation under the influence of informatization of society, but at this stage of development of society – these are only the first steps of significant transformations. However, proper scientific understanding of the evidence of electronic evidence will allow the full use of the legal nature of electronic evidence in the consideration and resolution of administrative disputes and will promote an increase in the level of protection of rights and interests of participants in the administrative process.

Key words: electronic evidence, evidence, signs, administrative litigation.